Prijs f 0.50

4e JAARGANG No. 8
AUGUSTUS 1950

NEDERLAND POLEN

Geneeskrachtige bron te Krinica in de Karpathen

UIT DE INHOUD:

UITGAVE DER VERENIGING NEDERLAND—POLEN

Onze Herdenkingsavond

op Vrijdag 21 Juli 1950

Ook dit jaar kunnen wij met rechtmatige trots terugzien op onze herdenkingsavond gewijd aan de bevrijding van Polen, welke op 22 Juli 1944 plaats vond. Nadat de voorzitter in een kort inleidend woord de Poolse gasten welkom had geheten, vond hy gelegenheid iets over de betekenis van deze dag mede te delen. Hierop herdacht Victor E. van Vriesland zijn en ons aller overleden vriend Ks Pruszyński, die de spreker als mens en literator schetste. Geen Poolse herdenkingsavond kan als volledig geslaagd worden beschouwd, zonder dat iets uit het werk van Polen's grootste genie, Frederyk Chopin, ten gehore wordt gebracht. Wij hadden dit jaar het voorrecht een onzer belangrijkste pianisten, Mej. Henriette Bosmans, als Chopinvertolkster te mogen aanhoren. Uit vele gesprekken, die wij met Poolse toehoorders over haar spel voerden, bleek ons, dat vrijwel allen van mening waren, dat zij zelden een Nederlands uitvoerend kunstenaar hadden gehoord, die zo het wezen van Chopin's kunst wist te benaderen als dit met deze pianiste het geval was.

Na de pauze boeide onze grootste hoboist, de Heer Haakon Stotyn het auditorium met een hobocompositie van de Nederlandse componist B. van den Sigtenhorst Meyer, gevolgd door de sonatine van de Pool Antoni Szolcwski. Onnodig de geestdrift te beschrijven, welke Stotyn's spel bij het publiek opwekte. De begeleiding van den Heer Luctor Ponse droeg het hare er toe bij een inderdaad ideale vertolking tot stand te brengen. Last not least beluisterden we de bekende voordrachtskunstenaar Robert Sobels, die het Nederlandse publiek bekend maakte met één van Pruszyński's novellen t.w. zijn diep aangrijpend verhaal „De granaten rozenkrans".

Een zeer geslaagde avond dus, die ons weer overduidelijk bewees, welke hechte culturele banden er tussen Nederland en Polen bestaan. Redactie.

De voorzitter van de Pen-club Victor E. van Vriesland aan het woord

Kijkje op het aandachtig luisterende publiek in de grote zaal van Krasnapolski

MAANDBLAD TER BEVORDERING DER ECONOMISCHE EN CULTURELE BETREKKINGEN

Redacteuren:
S. van Praag
M. Górzyński

Postrek. 518467
Penningm. v. d.
Ver. Nederland-
Polen - Leiden

Nederland-Polen

Redactie-Secretariaat: (Redakcja i Administracja) J. W. Brouwersplein 7 - Telefoon 20992 - Amsterdam

Het investeringsplan

en het plan voor achterstallige vervangingsinvesteringen

Het investeringsplan voor 1950 maakt deel uit van het Poolse Zesjarenplan, en vormt als het ware de grondslag, waarop in de komende zes jaren de grote voorgenomen werken uitgevoerd zullen worden.

I. Naast een netto-investeringsplan heeft de Poolse Ministerraad eveneens een plan voor achterstallige vervangingsinvesteringen aangenomen, waarvan alle ondernemingen, die in het financiëringssysteem zijn opgenomen, deel uit maken. Vanaf 1948 is men begonnen, om onderscheid te maken tussen netto-investeringen ter uitbreiding van de ondernemingen, normale vervangingsinvesteringen en achterstallige vervangingsinvtesteringen. Slechts de netto-investeringen leveren een wezenlijke en duurzame kapitaalsaanwas op. Het was dan ook noodzakelijk, een onderscheid te maken tussen:

a. normale vervangingsuitgaven, die deel uit maken van budget- en financiëringsplannen,
b. achterstallige vervangingsuitgaven, die geleidelijk uit de tot dusver gemaakte investeringsplannen gelicht moesten worden om in een apart plan te worden gebracht, en
c. netto-uitbreidingsinvesteringen, welke uitstluitend tot het investeringsplan moeten behoren.

Derhalve werden voor 1950 twee investeringsplannen opgesteld: een netto-investeringsplan en een plan voor algemene achterstallige vervangingsinvesteringen, waarin de tot dusver in het netto-investeringsplan voorkomende achterstallige vervangings-investeringen werden overgeheveld. Weliswaar bevat het netto-investeringsplan voor 1950 nog een gedeelte van achterstallige vervangingsinvesteringen, doch het planjaar 1951 zal hieraan een eind maken. Dan zal de scheiding geheel zijn doorgevoerd.

II. In het driejarenplan namen de investeringsuitgaven drievoudig toe.

Als men de oude investeringsplannen met het plan voor 1950 vergelijkt, dan moet men er rekening mee houden, dat de achterstallige vervangingsuitgaven in de afgelopen jaren van zeer bijzondere aard waren, omdat ze zich over een groot aantal jaren hadden opgehoopt en de hierdoor ontstane zware kosten belangrijk afweken van normale vervangingskosten. In het investeringsplan 1950 komen nog enige zulke leveranties voor, die van invloed zijn op de eigenlijke kapitaalsinvesteringen en op de omvang van het investeringsplan.

Onderstaande tabel geeft de omvang van het netto-investeringsplan en van het plan voor achterstallige vervangingsinvesteringen voor 1950 in milliarden złoty aan:

	Gelim. middelen	Ongelim. middelen	Totaal
Netto-investerings plan	466.2	25.0	491.2
Achterstallige vervangingsinvesteringen	47.7	13.2	60.9
Totaal	513.9	38.2	552.1

In de investeringsplannen bevond zich eveneens een te groot aantal geregelde investeringen en achterstallige vervangingsinvesteringen in niet in het financiëringsplan opgenomen ondernemingen, hoewel deze nauwelijks 1% van het totaal aantal ondernemingen vormen. Het nieuwe plan voor achterstallige vervangingsinvesteringen bevat thans uitsluitend uitgaven voor achterstallige vervangingskosten voor die ondernemingen, die in het financiëringssysteem betrokken zijn.

Men moet de omvang van het investeringsplan van 1950 nagaan aan de hand van de jaarinvesteringen gedurende het driejarenplan en speciaal van die uit het jaar 1949, en tevens aan de hand van de totale omvang van het hele zesjarenplan.

Wanneer wij derhalve de investeringsuitgaven in de verschillende etappes van het driejarenplan onder ogen nemen, dan wordt de omvang van het investeringsplan van 1950 ons direct duidelijker.

Onderstaande tabel toont, hoe in Polen jaarlijks het aantal producerende ondernemingen toeneemt. Eveneens blijkt dan, hoeveel aan het eind van het driejarenplan de investedingsuitgaven die van het beginjaar overtreffen, wat de doorslag gaf aan de versnelde wederopbouw en het volbrengen van het driejarenplan vóór de afloop van de vastgestelde termijn.

Investeringsplan der jaren	Milliarden dezer naoorlogse złoty	Milliarden vooroorlogse złoty	Index der reëele toename
1947	115	1.4	100
1948	221	2.2	157
1949	345 [1]	3.3	236
plan voor 1950	491 [2]	4.1	293

Opmerkingen:
[1]) samen met het toegevoegde plan, en de plan-contrôle in aanmerking nemend.
[2]) Bij dit cijfer dient, voor een zuivere vergelijking, een deel der achterstallige vervangingsuitgaven berekend te worden, die in vroegere jaren deel uitmaakten van het investeringsplan, doch thans naar het plan voor achterstallige vervangingsinvesteringen overgeheveld werden.

III. Een nieuw tijdperk breekt aan.

Op grond van de ervaringen, opgedaan in het driejarenplan, is 1950 een jaar van ingrijpende vernieuwingen.
Het doel van de vroegere investeringsplannen was, de wederopbouw van de Poolse economie zo snel mogelijk te volbrengen en daarenboven, gedurende het laatste jaar, in enige productietakken het zwaartepunt van de investeringen in de bouw van geheel nieuwe objecten te leggen. In het zesjarenplan worden de investeringssommen consequent in de bouw van grote objecten met belangrijke productiemogelijkheden gelegd.
Deze overgang van wederopbouw en uitbreiding naar grootscheepse constructie en technische reconstructie en modernisering van bestaande fabrieken is ongetwijfeld de meest opvallende en meest karakteristieke trek van het investeringsplan van 1950, dat dan ook een omwenteling op het gebied der investeringsplannen in het kader van het zesjarenplan betekent door toepassing van de methoden van de socialistische opbouw.
De toename der investeringsuitgaven voor 1950 blijkt ook duidelijk, als men de jaarlijkse investeringscijfers per bevolkingshoofd nagaat:

Investeringsuitgaven per bevolkingshoofd in vóóroorlogse złoty

Totaal-investeringen in het jaar 1938	Staats-investeringsplannen voor de jaren 1947	1948	1949	1950
69	58.5	90.5	136	170

Uit deze tabel blijkt duidelijk het versnelde ontwikkelingstempo van de Poolse volkshuishouding in vergelijking met voor de oorlog en de overgang van economische stagnatie tot snelle vooruitgang. Na de jaren van intensief herstelwerk legt thans het zesjarenplan de grondslagen voor de socialistische staatshuishouding. Hiertoe waren jarenlange inspanningen nodig, waarbij gelijktijdig de sociale en economische structuur van het land omgeschakeld moest worden. Dit ging automatisch gepaard met de noodzakelijkheid, jaarlijks de investeringsplannen te vergroten en tevens, de jaarlijkse uitgaven per bevolkingshoofd te verhogen, waarvan bovenstaande tabel een treffend bewijs levert.
Het is duidelijk, dat de toename der uitgaven nauw verband houdt met de versnelde toename van de globale productie en eveneens met het hoofdelijk volksinkomen. Bij een sterk toegenomen volksinkomen zijn namelijk de hoge investe-

Werkzaamheden in het grote Staalconstructiebedrijf „Zaodrzańskie Zakłady”

ringsuitgaven veel gemakkelijker te dekken, terwijl deze tevens minder drukkend worden voor de bevolking. Zodoende is, bij een toegenomen nationaal inkomen en een gelijktijdige verhoging der investeringen in het productieapparaat, een stijging van de consumptie mogelijk, hetgeen vooral tot uiting komt in een verhoging van de levensstandaard der werkende mensen.

IV. Grondslagen van het plan van 1950.

Het uitgangspunt voor het berekenen van de omvang van het investeringsplan voor 1950 vormde een analyse van de dekking der materiaal-behoeften. De beoordeling van de globale quota, die de materiaal-behoeften moeten dekken, geschiedde op grond van de binnenlandse productie van investeringsmiddelen en de geraamde hoeveelheid geïmporteerde investeringsgoederen.

Het productieplan van dit jaar wijst een belangrijke stijging aan in de eerste plaats van de fabricatie van productiemiddelen.

De voor 1950 opgestelde balansen tonen voor het investeringsplan van 1950 een voldoende dekking aan materiaal, niettegenstaande de voorziening met ijzer, hout en installatie-materialen nog steeds gespannen is.

Tevens is het noodzakelijk, in 1950 de scholing ter hand te nemen, daar gebrek aan voldoende geschoolde arbeidskrachten het investeringsplan voor schier onoverkomelijke moeilijkheden plaatst. Het zesjarenplan stelt grote eisen aan het technische en aan het vakonderwijs, voor het opleiden van voldoende geschoolde en gekwalificeerde arbeidskrachten.

Hiermede houden eveneens de organisatie en de uitvoering van de investeringen verband. In de eerste plaats moet het machtige apparaat van de socialistische opbouw in die zin ontwikkeld worden, dat de groeiende taken van het investeringsplan niet alleen worden volbracht, maar dat zij ook doelmatiger en gelijkmatiger over het gehele jaar worden verdeeld. Zo kwamen dit voorjaar de bouw- en montagewerkzaamheden geweldig tot ontwikkeling, maar wil men het investeringsplan voor 1950 behoorlijk uitvoeren, dan moet toch het bouwapparaat vergroot worden en voorzien met grote hoeveelheden bouwmateriaal en ruime transportmogelijkheden. De mechanisering van het bouwbedrijf en zijn voorziening met voldoende materiaal is van fundamenteel belang voor het verhogen van zijn productiviteit. Maar zulk een ontwikkeling van het bouwwezen ware eenzijdig, indien men niet minstens evenzeer de nadruk legt op een dienovereenkomstige benutting van de productieve krachten van het bestaande apparaat, opdat een op de spits drijven van seizoenproductie voorkomen wordt, zodat direct bij het begin van het bouwseizoen de volle productiviteit bereikt wordt, het bouwseizoen verlengd kan

Hoogoven „Pokoj" in Nieuw Bytom.

Het bedrijf heeft ter gelegenheid van de nationale bevrijdingsdag zich de opvoering van de productie tot taak gesteld. Het is de arbeiders en de bedrijfsleiding gelukt bij deze actie een maximum prestatie te bereiken van t.w. een productie ter waarde van Zloty 26.[illegible]83.670

Bij de snelle industrialisatie in verband met het zesjarenplan is de behoefte aan olie groot. Op bijgaande afbeelding ziet men een gedeelte van een olieraffinaderij.

worden tot 250 dagen per jaar en men zelfs nog kan proberen, eveneens de wintermaanden te benutten.
De grote omwenteling in het bouwwezen in 1949 bleek niet alleen uit de mechanisatie van het bouw- en montagewerk, maar kwam ook tot uiting in het steeds veelvuldiger aanwenden van nieuwe bouwmethodes zoals het nieuwe snel-bouwen. Nieuwe methodes van gemeenschappelijke arbeid (groepen-van-drie, brigades, werk aan de lopende band), de steeds groeiende beweging der rationalisatoren en uitvinders, en de socialistische wedkamp maken het mogelijk, de bouw van investeringsobjecten tot ongekende ontwikkeling te brengen.
In deze richting wenst men in 1950 voort te gaan. Niet alleen moet de grondslag van de bouwarbeid in de winter worden gelegd, maar er moet een eind worden gemaakt aan het telkenjare te laat aanvangen in het bouwseizoen, opdat het werk niet braak blijve liggen gedurende enige waardevolle voorjaarsmaanden.
Rest ons nog de financiële kant van het plan 1950 na te gaan. In het staatsfinancieringsplan voor 1950 en, daarmee samengaande, in het staatsbudget voor 1950, worden de nodige gelden beschikbaar gesteld voor de voorgenomen investeringen. Tegelijkertijd stelde het Presidium van het Economische Comité van de Ministerraad op 2 Januari 1950 de details van de financiëring der investeringswerken vast en voerde een aantal vereenvoudigingen en een maximum aan elasticiteit in. Natuurlijk heft dit alles geenszins de noodzakelijkheid van contrôle van het bankapparaat op.
Uit het bovenstaande blijkt, dat het investeringsplan voor 1950 materieel en organisatorisch verzekerd is. Doch de omvang van het plan maakt het noodzakelijk, de werkzaamheden zeer nauwkeurig te verdelen over het hele tijdsverloop en de voornaamste investeringsmaterialen spaarzaam te gebruiken.

V. De voornaamste investeringsuitgaven.

In het zesjarenplan worden de uitgaven nog meer op de voornaamste ontwikkelingslijnen van de volkshuishouding geconcentreerd, d.w.z. op de industrialisatie van Polen. De investeringsgelden over 1950 moeten dan ook hoofdzakelijk dienen voor de uitbreiding van het industriële productieapparaat. Onderstaande tabel geeft in procenten de quota uit de investeringsuitgaven uit gelimiteerde middelen weer, die de verschillende takken van de Poolse volkshuishouding ontvingen en ontvangen:

Takken der economie	Investeringsplan over de jaren 1946 [1])	1947 [1])	1948 [1])	1949 [2])	1950 [2])
1. Industrie, mijnen, handwerk	29.1	35.4	36.2	36.1	40.2
2. Landbouw, bosbouw, visserij	15.6	15.9	12.9	12.4	11.2
3. Verkeer, tele-diensten, scheepvaart	40.8	27.5	24.9	18.9	17.0
4. Warenverkeer	1.2	2.2	4.7	5.2 [3])	4.5
5. Sociale zaken (onderwijs, cultuur, gezondheidswezen, sociale voorzorg)	5.0	6.4	7.7	8.5	9.5
6. Woningbouw	4.3	8.5	9.2	8.4	7.9
7. Regeringsgebouwen	2.9	3.0	3.0	2.1	1.2
8. Publieke gebouwen	1.2	1.1	1.4	5.4	4.3
9. Bouwondernemingen [4])	—	—	—	3.0	4.2

Opmerkingen:

[1]) eindcijfer der uitgevoerde plannen.

[2]) Geraamde cijfers over 1949. Voor 1949 en 1950 werden de sociale uitgaven uit de groepen industrie, landbouw, verkeerswezen en warenverkeer overgedragen naar groep 5.

[3]) Na aftrek voor de uitgaven voor verwerking.

[4]) De uitgaven voor bouwondernemingen van 1946—1948 vallen onder rubriek 8.

In deze tabel valt allereerst een toename van de uitgave voor de productieve takken der volkshuishouding waar te nemen en wel in de eerste plaats in de industrie en het bouwbedrijf. De verhoogde investeringen in de industrie, die kenmerkend zijn voor het hele zesjarenplan, dienen in de eerste plaats voor uitbreiding van de industrie van productiemiddelen, nodig voor de verwezenlijking van de toekomstige investeringsplannen. Deze uitbreiding van de industrie en de bouwwerken maakt het noodzakelijk een doelmatige basis voor de uitvoering van de productieplannen in de komende jaren te vormen.

De belangrijke toename der investeringsuitgaven in de bouw- en montagewerken houdt verband met de reusachtige bouwplannen, die in het opdrachtsysteem worden uitgevoerd. De productie van bouw- en montagewerken in 1950 wordt door een stijging van het indexcijfer tot ongeveer 150 in vergelijking met 1949 gekenmerkt. Om dit te kunnen bereiken moest men grote sommen voor de mechanisatie der bouwbedrijven bestemmen en deze bedrijven voorzien van moderne werktuigen en een goed functionerende verzorgingsbasis.

Op het gebied van land- en bosbouw, in het verkeerswezen, in de scheepvaart en Tele-diensten kan men een zekere procentuele achteruitgang van de uitgaven waarnemen. In werkelijkheid nemen deze uitgaven echter belangrijk toe, en wel van 25 tot 57% als men de absolute sommen in 1949 en 1950 vergelijkt.

(in milliarden złoty)	
Investeringen der jaren	Investeringen district Warszawa
1946	4.0
1947	8.5
1948	23.8
1949	31.6
1950	49

Hier bouwt men een nieuwe stad.
In de omstreken van Kraków ontstaat een gigantisch industrie-bedrijf, genaamd „Nowa Huta". In een recordtempo worden de nieuwe uitgestrekte woonwijken gebouwd

De procentuele achteruitgang is gedeeltelijk slechts schijnbaar en kan worden verklaard uit het feit, dat in het investeringsplan voor 1950 de stijging van de uitgaven voor industrie en bouwwerken veel sterker is. Hierdoor werd ook in andere takken der volkshuishouding de toename van de uitgaven relatief minder merkbaar, hoewel deze toename enorm is.

Ook de investeringsuitgaven in het warenverkeer en in de sociale takken van de volkshuishouding, vooral onderwijs, vakonderwijs, hoger onderwijs, culturele doeleinden en volksgezondheid, vertonen een belangrijke stijging.

Bij de woningbouw valt, ondanks een zekere procentuele teruggang, in werkelijkheid in de absolute getallen een belangrijke stijging der uitgaven waar te nemen. Deze stijging blijkt uit de verhoging der uitgaven van 24.4 milliard złoty in 1949 op 30.5 milliard złoty in 1950. Tegelijkertijd ziet men een zeer belangrijke vermindering van bouw van regeringsbureaux, die in vergelijking met 1949 zowel absoluut als procentsgewijze in de algemene uitgaven tot uitdrukking komt.
De sociale investeringen stijgen trapsgewijze van jaar tot jaar, waarbij de toename in 1950 relatief zeer belangrijk is. Dit houdt verband met de grote sommen, die het zesjarenplan uittrekt voor de volksgezondheid, het openbaar onderwijs en de intensivering van de cultuur.

VI. Plaatselijke plannen.

Tegelijk met het opstellen van het staatsplan voor het gehele land werden in alle wojewoden (provincies) aparte plannen opgesteld. Deze provinciale plannen maken het mogelijk, zich een oordeel te vormen over de bevrediging der economische behoeften in de verschillende provincies en geven tegelijkertijd een beeld van de economische ontwikkeling van elke streek.

Het merendeel der grote industriële objecten, die gedurende het zesjarenplan verwezenlijkt moeten worden, werden gepland voor die provincies, waar de economische ontwikkeling nog een achterstand vertoont. Evenals in de vroegere plannen is procentsgewijze het aandeel van de provincie Silezië en van Warszawa het belangrijkst.

Gedurende de vorige jaren werden in de hoofdstad een aantal grote werken uitgevoerd zoals b.v. de Oost-West-straat, twee grote bruggen, een deel van het Warszawase verkeersknooppunt en een aantal arbeiderswooncomplexen. In 1950 zullen de investeringen voor Warszawa in onverminderd tempo worden voortgezet en tegelijkertijd zal een aanvang worden gemaakt met de aanleg van nieuwe straten, het graven van een tunnel, met de bouw van nieuwe arbeiderswoningen, met de wederopbouw van het Slot en de Oude Stad en ook met het optrekken van een reeks grotere publieke gebouwen voor sociale en culturele doeleinden.
Hierbij mag men echter niet verzuimen de nadruk te leggen op de reeds in het plan van 1950 zichtbare, veel gelijkmatiger verdeling der investeringswerken in de verschillende provincies. De harmonische ontwikkeling van alle delen van Polen is namelijk een vereiste voor een snelle economische ontwikkeling van het hele land.

VII. Het plan der achterstallige vervangingsinvesteringen.

Bij dit plan wordt in belangrijke uitgaven over 1950 voorzien in de vernieuwing van het productieapparaat vooral wat betreft het verkeerswezen, de tele-diensten, de scheepvaart en de industrie. Belangrijke sommen gelds zullen ook uitgetrokken worden voor het herstel van de gemeentelijke huishouding en het woningwezen. Een som van meer dan 13 milliard złoty, die wordt uitgetrokken voor het woningherstel dient om de levensvoorwaarden van de werkende bevolking te verbeteren.

De uitvoering van het plan voor achterstallige vervangingsinvesteringen berust in de eerste plaats op de technische mogelijkheden bij de reeds bestaande bedrijven (industrie en verkeerswezen) en de gemeentelijke bouwbedrijven (woningwezen). Grote hoeveelheden bouwmateriaal werden voor de verwezenlijking van dit plan uitgetrokken. De uitgaven, verbonden aan de verwezenlijking van het plan voor achterstallige vervangingsinvesteringen, worden geheel gefinancieerd door de accumulatie in de ondernemingen (uit amortisatie-afschrijvingen). Dit systeem garandeert de in het plan geraamde investeringen in achterstallige vervangingsuitgaven in zo grote mate, dat inkrimping van het kapitaalfonds niet behoeft plaats te vinden. Het plan voor de achterstallige vervangingsinvesteringen voor 1950 betekent, behalve organisatorische en technische verbetering, tevens een belangrijke methodische vooruitgang en een versterkte contrôle op het verloop van de gehele werkzaamheid.

VIII. Conclusie.

Uit bovenstaande analyse blijkt dus duidelijk, dat het investeringsplan voor 1950 zeer moeilijke en uitgebreide taken stelt. Het feit, dat het investeringsplan voor 1949 in recordtijd werd volbracht, was mede het gevolg van gunstige weersomstandigheden gedurende de maanden November en December. Om derhalve een veel groter en moeilijker plan voor 1950 te verwezenlijken moet des te meer nadruk worden gelegd op de noodzakelijkheid, het investeringsseizoen zorgvuldig voor te bereiden en het werk zo mogelijk nog vroeger te doen beginnen.

Om het plan voor 1950 te volbrengen is het bovendien nodig, er voor te zorgen, dat het werk, waaraan een technische documentatie verbonden is, op vastgestelde termijn voorbereid worde. Het oprichten van projecteringsbureaux moet dan ook snel van stapel lopen en deze moeten vooral behoorlijk voorzien worden van uitgewerkte projecten uit de Sowjet Unie en de andere landen, waar de planmatige economie consequent wordt toegepast. Wil het investeringsprogram op de juiste tijd volbracht worden, dan is het bovendien noodzakelijk, dat de aanvoer van materiaal goed functioneert. Het apparaat, dat hiervoor zorg moet dragen, moet de disproporties, die in tijd en plaats optreden, te boven komen. Tenslotte dient het probleem van een voortdurende besparing aangesneden te worden, want daaraan hechten de investeringsdienst en de uitvoerende ondernemingen de grootste waarde.

Tegelijk met het investeringsplan voor 1950 werd een besparingsplan met betrekking tot de investeringen uitgewerkt. Dit plan heeft in de eerste plaats betrekking op de materiaal-sector en het valt dus onder het werk van de projecteringsbureaux en de uitvoerende ondernemingen. Vanaf het moment, dat een investeringsplan bestaat, tot aan het ogenblik, dat het werk een einde vindt, moet een blijvend besparingssysteem op het gebied van de investeringswerken reeds volledig zijn opgesteld.

Zowel wat de productie als wat de investeringen aangaat moet dit eerste jaar van het zesjarenplan een realiseerbaar uitgangspunt vormen voor de jaarlijks stijgende taken, die voor de volgende etappes — het leggen van de grondslagen van een socialistische huishouding in Polen — zijn gesteld.

Vanaf eind Juni is volgens het Besluit van de Poolse Sejm een verandering gebracht in de indeling van de grenzen tussen de „Wojewodschappen". Volgens deze indeling zijn behalve enkele grenswijzingen, ook 3 nieuwe Wojewodschappen geschapen. Deze Bestuursgebieden, welke genoemd worden naar de plaats waar het Bestuursorgaan gevestigd is, zijn van 14 tot 17 gestegen en omvatten: Szczecin, Koszalin, Gdańsk, Olsztijn, Bialystok, Zielona-Gora, Poznań, Bydgoszcz, Warszawa, Lublin, Wrocław, Lódz, Kielce, Opole, Katowice, Kraków, Rzeszow.
Onafhankelijk van de Wojewodschappen bestaan er nog de Stadsdistricten Lódz en Warszawa, welke met deze op gelijke voet staan.

Voorbereiding voor de Poolse studentenvertegenwoordiging op het Internationaal Congres in Praag

De 25-koppige delegatie, die Polen op het ophanden zijnde Intern. Stud. Congres in Praag vertegenwoordigt, zal niet met lege handen komen. Ter ere van het congres heeft de Poolse Studentenbond een geld- en geschenken-inzameling voor buitenlandse kameraden gehouden, in het kader waarvan de Studenten van de Lublinse Universiteit meer dan 135000 zl. als stipendum voor democratische studenten geschonken hebben, terwijl de studenten van de Medische faculteit in Kraków een orthopaedische apparatuur, alsmede een operatie tafel voor een ziekenhuis in Vietnam hebben uitgereikt.
Een deel van de Congres geschenken is door de Academische jeugd zelf gemaakt, zoals een symbolische uitbeelding van de arbeidswedloop uit steenkool, verder locomotief- en scheepsmodellen.
In Praag zelf zal een tentoonstelling de ontwikkeling van het Universitaire leven in het Nieuwe Polen en het leven en de arbeid van zijn studenten, aanschouwelijk maken, terwijl de Poolse studenten ook door sportdemonstraties de gastheren een idee zullen bijbrengen van het peil der lichamelijke opvoeding in hun land.

Timmerlieden bij hun niet ongevaarlijk werk

Het Gothische Wrocław herrijst

In de aula van de Polytechnische School te Wrocław, waar twee jaar geleden het Internationale Vredescongres van Intellectuelen plaats vond, werd bij de beëindiging van het academisch jaar een tentoonstelling gehouden van het werk der toekomstige architecten. Deze tentoonstelling geeft een duidelijk beeld van het aandeel, dat de jonge Wrocławse architecten hebben bij de opbouw van de plaatselijke architectonische oudheden, die in de laatste oorlog verwoest werden. Het Gothische Wrocław was de zetel van het Silezisch-Poolse koningsgeslacht der Piasten. De Hendryks en de Bolkos, die Silezië regeerden tot de zestiende eeuw, bouwden er veel prachtige kerken en andere gebouwen. De tegenwoordige architecten geven deze bouwwerken hun vroegere gedaante terug.

Bijzonder leerzaam was dat deel van de tentoonstelling, dat gewijd was aan de geschiedkundige kant van de architectuur en waar veel tekeningen te zien waren, door de studenten gemaakt onder toezicht van hun professoren, die de leiding van de wederopbouw van Wrocław in handen hebben. Men ziet hier de tekeningen van de blootgelegde fundamenten van de Kathedraal van Wrocław. Dit grote monument van Gothische kunst werd in het jaar 1945 volkomen verwoest. Zelfs de zijmuren stortten in.

De Kathedraal van Wrocław ligt op een eiland, dat het oudste deel van de stad vormt, net als het Parijse „Ile de la Cité" met de Notre Dame. Deze vergelijking dringt zich direct aan een ieder op, die de beide steden kent: de niet ver van de Wrocławse Kathedraal gelegen Kerk van het Heilige Kruis gelijkt sterk op de Parijse Sainte Chapelle. De Kerk is naar men zegt gebouwd naar het voorbeeld van de prachtige kapel van Lodewijk de Heilige.

Verder bezit de stad Wrocław op het eiland Tumsk nog een indrukwekkende Gothische kerk, de Mariakerk (N.M. Panny na Piasku) die, met de Kerk van de Heilige Petrus en Paulus, hetzelfde lot onderging als de andere kerken. Al deze oude bouwwerken, die door de Hitlerbarbaren tijdens de bezetting als munitieopslagplaatsen gebruikt en op het ogenblik van hun terugtocht met dynamiet opgeblazen werden, behoedt men nu voor verder verval door ze met grote zorg weer op te bouwen.

Het middeleeuwse Polen had nauw contact met Frankrijk. Hiervan legt de Gothische architectuur van Wrocław, die zich ontwikkelde onder zichtbare invloed van Franse voorbeelden, getuigenis af. Zelfs de Duitse geleerde Gruhnhagen schrijft in een van zijn historische boeken over Silezië naar aanleiding van de oude gebouwen in Wrocław: „De glans van de Franse kunst straalde uit ver naar het Oosten en dit had tot gevolg, dat de Polen, over Duitsland heen, de Fransen de hand reikten."

De kronkelstraatjes op het eiland Tumsk leiden naar de Kathedraal. Van beneden af gezien lijken de metselaars en steenhouwers, die op de stellingen aan het werk zijn, wel bijen. Men is nu zo ver, dat een begin gemaakt is met het uithakken in de witte steen van de kroonlijst, getrouw naar het oude model, dat men uit de ruïnes te voorschijn heeft gehaald. De kroonlijst wordt in zandsteen uitgehouwen en vormt een verrukkelijke versiering van het kerkschip. In het Presbyterium is de arbeid aan de gewelven geëindigd, de wanden bestaan uit bewerkte tegels, de muren zijn reeds bepleisterd.

Aan de ingang van de Kathedraal ontmoette ik de metselaarsbaas Wodora, een Silezier uit Opole, die Silezisch dialect spreekt. Hij heeft weinig tijd, want er wacht hem een niet ongevaarlijke karwei: vandaag zal de bouwstelling van het Presbyterium weggenomen worden. „Ik heb maar 5 minuten om inlichtingen te geven," zegt Wodara, telkens omhoogkijkend naar de plek, waar zijn ploeg al met de afbraakwerkzaamheden begonnen is.

Tegen de wanden van de Kathedraal hangend, hakken de steenhouwers met hun hamers de sierlijke ornamenten in de steen, ze reinigen de zuilen en verwijderen de achtergebleven puin- en stofresten, die bij het werk overal binnengedrongen zijn. Over enige maanden zal ook het binnenwerk van de Kathedraal klaar zijn. Zeker, de restauratie van de kapellen aan de zijkanten zal nog wel enige tijd in beslag nemen; maar het middendeel van de Kathedraal staat nu klaar.

Behalve de kerken op het eiland werden vele andere oude kerken in het herbouwde Wrocław gerestaureerd; zo bijvoorbeeld de H. Sacramentskerk, de Bernadijnenkerk, de Elisabethskerk en de Barokkerk. De Kerken van de H. Wita (Veit), van Christoforus, van Lazarus werden voor verder verval behoed. De beroemde Barokaula in het Universiteitsgebouw en het oude Collegium aan de Oder, waar zich de Ossolinski-instellingen bevinden, werden geheel nieuw opgebouwd.

Zo krijgt ook het oude Gothische Raadhuis van Wrocław onder de deskundige handen van de Wrocławse architecten zijn vroeger uiterlijk terug. En de burgerhuisjes met hun drie vensters — uit de Gothiek en de vroeg-renaissance — worden weer opgebouwd.

Al deze werkzaamheden, die met zorg en liefde voor de nalatenschap der Piasten worden uitgevoerd, trekken een geweldige belangstelling van de zijde der studenten. Als men ziet, welk aandeel deze aankomende architectengeneratie aan de wederopbouw heeft, kan men zeggen, dat zich hier voor hen een unieke gelegenheid voordoet tot aanschouwelijk onderwijs in de oude Poolse architectuur, die aan de hoofdstad van Neder-Silezië haar karakteristiek silhouet geschonken heeft.

W. WILDARSKI

De vacanties der arbeiders

in Polen

Een schilderachtige streek aan het zeestrand bij Orlow

Onmiddellijk na het einde van de oorlog hebben de vakbonden in Polen vacantieacties voor de arbeiders georganiseerd. Iedere instelling wilden voor zijn arbeiders en employés de mogelijkheid scheppen om deze hun vacantie te laten doorbrengen aan zee of in de bergen.

De volgende cijfers geven een beeld van de ontwikkeling der vacantieactie vanaf 1945 tot 1949:

Jaar	Vacantie-huizen	Aantal personen
1945	54	12.663
1946	451	177.122
1947	639	236.394
1948	668	306.828
1949	1.028	451.710

Om eenheid te brengen in deze actie, om een betere organisatie en een bevoegde leiding van de vacantiehuizen te verzekeren, is er in 1948 een centraal orgaan gesticht, dat de administratie van alle vacantiehuizen in Polen in handen heeft genomen. Dit orgaan heet „Fonds voor Arbeidersvacanties van de Centrale Raad van Vakbonden".
De centralisatie heeft het mogelijk gemaakt verschillende vormen van vacantiebesteding in te voeren. In 1949 waren er:

	Aantal plaatsen
vacantierust voor 14 dagen	430.000
14 daagse vacanties voor de sportieve jeugd	25.489
vacanties voor moeder en kind	1.170
10 daagse vacantiereizen per boot, traject Warszawa-Gdansk-Warszawa	1.150
touristenreizen naar het Reuzengebergte en het bekken van Jelenia Góra (Neder-Silezië)	1.040
touristenreizen naar Mazurië	80
touristenreizen per caique naar Mazurië	80
reizen per fiets langs de kust van de Oostzee	80

Te Pobierowoz aan de zeekust is een centrum met 3.600 plaatsen, bestemd als vacantieverblijf voor arbeiders met hun gezinnen. De beste arbeiders komen in de eerste plaats in aanmerking om te profiteren van een verblijf met hun gezin in de kleine huisjes van deze kolonie.
Verder zijn er nog:

	Aantal plaatsen
21 daagse vacanties in badplaatsen,	36.000
speciale 21 daagse vacanties in geval van beroepsziekten	800
speciale 28 daagse vacanties voor tuberculoselijders.	

De vacantieuitwisseling met de andere Oost Europese landen, welke in 1949 is begonnen, is dit jaar uitgebreid.
De actie voor vacantie in badplaatsen wordt in 1950 met 10.000 plaatsen uitgebreid. Er is een nieuw rustcentrum georganiseerd voor „moeder en kind". Voor touristenvacanties zijn 8.080 plaatsen beschikbaar.
Het totale aantal plaatsen in de rusthuizen bedraagt in 1950: 550.000. In het zesjarenplan wordt in een stijging voorzien tot een millioen, waarvan 2.500 gereserveerd zullen zijn voor uitwisseling met de andere Oost-Europese landen.
In de rusthuizen betalen de arbeiders voor hun verblijf slechts een klein deel van de werkelijke kosten. De rest wordt betaald door de directies der instellingen en ondernemingen en door de staat.

Salaris per maand	Verblijfkosten per 14 dagen
10.000—18.000 zl.	1.960 zl.
18.000—25.000 zl.	2.800 zl.
25.000—35.000 zl.	3.500 zl.
boven de 35.000 zl.	4.200 zl.

Vermeld moet worden, dat er in ieder vacantiehuis een speciale sectie is, die zich bezig houdt met het organiseren van excursies, voorts zijn er allerlei mogelijkheden om te studeren en om zich te vermaken. Ieder huis heeft een bibliotheek.

Foto boven:

De Goralen (bergbewoners) uit de Tatra met hun kudden. Zij zoeken de vruchtbare plekjes voor hun schapen in de lager gelegen bergketens uit. Het naar boven drijven der dieren op de helling van de Slotruïne Czorsztyn.

Een T.B.C. Sanatorium in Bystra bij Bielsk, in de Karpathen

Een kinderkolonie uit Bytom houdt rust na een wandeling door de bergen in de streek bij Zakopane

Kaderscholing

in de Zeescheepvaart

Twee duizend jonge lieden, die gesolliciteerd hadden naar een betrekking bij de Poolse handelsvloot bezoeken thans de zeevaartscholen die geleid worden door het „Centrale Instituut voor de Zeevaart".
Deze scholieren, die 15—18 jaar oud zijn, worden opgeleid voor het beroep van matroos aan een zeevaartschool voor jongens, die tevens voor degenen met een voldoende vóóropleiding een éénjarige cursus heeft voor de loopbaan van officier bij de koopvaardij, welke aansluit bij een tweejarige studie op de Staatszeevaartschool.
Daarnaast bestaan er — zo b.v. in Gdańsk en Szczecin — talrijke scholen voor scheepsbouwtechniek, verder zijn er nog in Gdynia en Sopot koopvaardijscholen. Voor de opleiding van zeevissers bestaat een serie cursussen van meerdere maanden.
Deze zo intensieve kaderopleiding voor de Poolse zeevaart heeft onmiskenbaar tot grote successen geleid. Zo was dit jaar het buitenlandse element onder de bemanning nog slechts met 1% vertegenwoordigd, bij de haringvangst met 2%, terwijl in 1946 nog 75% en in 1948 ± 60% buitenlanders leden van de bemanning uitmaakten.
Als gunstig kenmerk voor de verdere ontwikkeling kan voorts het feit worden genoemd, dat in dit seizoen — als experiment — een „jeugdstoomschip", met uitsluitend een jonge kaderbemanning aan boord, naar zee kon worden gestuurd.

In Giżyck in Mazurië worden door de organisatie „Dienst voor Polen" de nieuwe kaders voor de zeevaart geschoold

Strijders voor de vrede bij het uitbrengen van rapporten betreffende de ondertekeningen onder de lijsten van Stockholm

De Katholieken en de wereldvrede

★

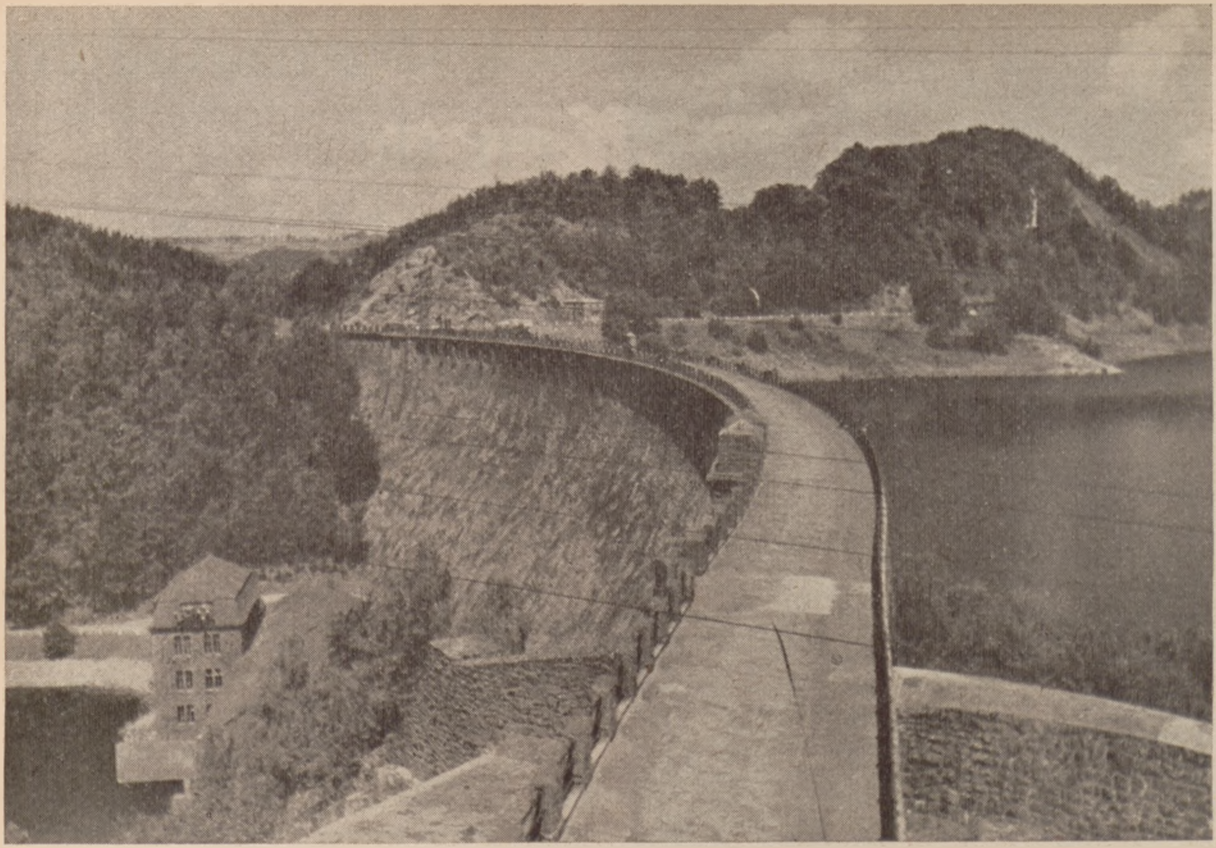
In het middelpunt van een kortgeleden voor de „Vrienden van de Kath. Universiteit van Lublin" gehouden congres stond een voordracht van de bekende Katholieke publicist Ketrzyński over de „houding van de Katholieken in het vraagstuk van de wereldvrede". In de aanhef van zijn rede, die door de gehele Katholieke pers van Polen werd overgenomen, wijst K. op de onmogelijkheid voor ieder eerlijk en weldenkend mens van welke levensbeschouwing ook, zich te distanciëren van de houding, die door de Internationale beweging van strijders voor de vrede wordt aangenomen, want deze houding staat in direct verband met de meest vitale belangen van de gehele mensheid.

Op grond van het feit — zo gaat K. voort — dat de vredesbeweging er consequent naar streeft, niet alleen haar houding te verklaren, maar ook in daden om te zetten, neemt zij vanzelfsprekend ook een politiek standpunt in.

Maar hoewel de vredesbeweging zich tot de breedst mogelijke kringen wil wenden, wordt zij desondanks door al degenen onbarmhartig aangevallen, die weigeren in haar eerlijke bedoelingen te geloven. Wie nu — aldus K. — in het tegenwoordige ogenblik, uit vrees voor de politieke consequenties er voor terugdeinst, het principe van de vreedzame oplossing voor de internationale conflicten te verdedigen, handelt immoreel, want hij onttrekt zich aan de plicht, waarheden, van welke de toekomst voor de mensheid afhangt, openlijk te verkondigen. Voor ons Polen — zo verklaart K. verder — betekent de vrede na de moeilijke jaren, die wij moesten doorstaan, de mogelijkheid voor een ongestoorde arbeid aan de wederopbouw van ons materieel, sociaal, en cultureel leven. Vrede betekent echter ook tegelijk een ontspannen atmospheer, die — zoals de tussen de Poolse regering en de vertegenwoordigers van onze kerkelijke hiërarchie overeenkomst bewijst — altijd mogelijk is, als geen krachten, die de Poolse belangen vijandelijk zijn gezind, politieke wiggedrijverijen in het land kunnen brengen. Zo is voor ons, Katholieken in Polen, de vrede niet alleen een abstract begrip, maar ook de verdediging van concrete vormen, die voor de toekomst van de natie van het vitaalste belang zijn. Een zo spontane verdediging van de vreedzame belangen van ons volk eist echter, dat men de houding inneemt, die een politieke consequentie in zich draagt.

De verzekering van deze belangen, de garantie van een vreedzaam samenleven van de volkeren, het recht van Polen op een zelfstandig staatkundig leven en de vreedzame wederopbouw van het land, staan in onmiddellijk verband met de internationale positie van de S.U. want haar kracht en autoriteit zijn het, die juist heden die vitale belangen van Polen verdedigen. Vandaar dat de Katholieken in Polen zich ook nooit met een formulering voor internationale vrede accoord kunnen verklaren, die de machtigste Poolse bondgenoot zou kwetsen.

Het is de plicht van de Christenheid, — stelt K. tenslotte vast — alle pogingen, deze grote problemen aan de belangen van een kleine groep ondergeschikt te maken, vastbesloten te bestrijden. Dit is de houding, die de Katholiek in de vredesbeweging innemen kan en moet.

Stuwdam „Pilichowice" bij Jelenia Góra

De ontwikkeling van de electriciteitsvoorziening in Polen

De intensieve opbouw van Polen, de zeer snelle groei van de industriële productie (in het jaar 1949 steeg de productie van de Poolse Industrie in vergelijking met 1937 met 175 %; in het jaar 1955 zal een verdere toename met 158,3 % volgen) deze feiten stellen zeer grote eisen aan het energieverbruik. Tegelijkertijd verheft de modernisering van de industrie de rol van de energie als krachtbron tot een factor van de eerste orde.

Polen produceerde in 1949 tweemaal zo veel (205 %) energie als in 1938. In 1955 zal de energieproductie die van 1949 met 237 % overtreffen. De snelle groei van de energieproductie (met 9 % per jaar in de jaren 1947—'49) weerspiegelt de dynamische kracht, die de socialistische productiewijze in Polen kenmerkt. In de landen van West Europa was de jaarlijkse toename gemiddeld 6½ %. In de jaren 1950—'55 zal de stijging van de productie van electrische energie nog een groter vlucht nemen en zal het jaargemiddelde der stijging 15.4 % bedragen.

De voornaamste afnemer van de energie is de industrie. Deze neemt 66 % van het totale verbruik op. In de jaren 1950—'55 zullen de basis-industrieën hun verbruik 2½ maal vergroten. Tegelijkertijd zal door de verheffing van de levensstandaard van de bevolking het verbruik aan electrische energie toenemen. En door de reeds begonnen actie tot electrificatie van de dorpen zullen volgens het zesjarenplan in de jaren 1950—'55 8.900 dorpen en gehuchten geëlectrificeerd worden.

Op grond hiervan zal in de verschillende consumentengroepen in de jaren 1950—'55 het verbruik zich als volgt ontwikkelen:

Particuliere huishoudingen	+ 64,5 %
Woningen	+ 39,5 %
Straatverlichting	+ 84 %
Kleine industrie en handwerk	+ 64 %
Publieke ondernemingen	+ 48 %
Stedelijke bedrijven	+ 41 %

Het algemeen verbruik per hoofd van de bevolking zal meer dan twee maal zo groot worden en zal gemiddeld bedragen 715 K.w. en daarmee 6 maal groter zijn dan in het vóór-oorlogse Polen.

De toegenomen productie stelt Polen in staat electricale energie naar Tchecho Slowakije te exporteren. De exportmogelijkheden zullen steeds groter worden en Polen in staat stellen ook op dit gebied naar elders te exporteren.

POLEN, een land van transito-verkeer

Door zijn geografische ligging is aan Polen een eigen rol in het internationale handelsverkeer en in de Europese goederenruil toebedeeld.
Door Polen lopen de korste Europese transitowegen, die een snel vervoer tegen de laagste vervoerskosten mogelijk maken. De kortste verbinding op de route Parijs—Moskou loopt over Warszawa (2732 km). Hetzelfde is het geval met de routes Wenen— Leningrad (1784 km), Hamburg—Rostow a. d. Don (2757 km), Oslo —Boedapest (1961 km), Stockholm—Boedapest (1905 km), enz. Deze centrale ligging van Polen krijgt nog grotere betekenis door het feit, dat zijn transport- en verkeersnet een aansluitend geheel vormt met het Europese verkeersnet en dat Polen tegenwoordig een brede toegang naar de zee heeft (ongeveer 500 km). Het beschikt daar — afgezien van kleinere — over drie grote, modern uitgeruste havens waarvan de haven Szczecin, het meest naar het Zuiden reikende punt van de Oostzee, de uitvalspoort naar overzee vormt.

De Poolse havens zijn dank zij hun geografische ligging de aangewezen havens voor Midden-Europa en het aansluitende Oost-Europa. Men ziet dit duidelijk bij een vergelijking van de afstanden tussen de belangrijkste handelscentra van dit deel van Europa en de Noordelijke havens. Ze bedraagt de afstand

naar:	van: Gdynia-Gdansk (Polen)	Szczecin (Polen)	Hamburg (Duitsl.)	Rotterdam (Holland)
Praag	760 km	523 km	655 km	1033 km
Boedapest	1017 km	959 km	1214 km	1489 km
Boekarest	1861 km	1912 km	2005 km	2334 km

De economische betekenis van de Poolse zeehavens vloeit voort uit hun directe aansluiting aan de grote waterwegen, de Weichsel en de Oder. Deze beide rivieren doorsnijden het gehele land van het Zuiden naar het Noorden. Ze naderen de belangrijkste Europese rivierenstelsels en verbinden door kanalen de Noord- en de Oostzee met de Zwarte Zee.

Bijzondere betekenis heeft de Oder, op welke rivier het verkeer met grote Oder-aken (tot 600 ton) gemiddeld 280 dagen per jaar onderhouden kan worden. Tegenwoordig heeft deze rivier zowel voor het Poolse als voor het internationale verkeer een enorme betekenis. Voor Tchecho Slowakije bijvoorbeeld, het land waar zich zijn brongebied bevindt, betekent hij de natuurlijke verbinding met de Oostzee.
Het zijn echter niet alleen de aardrijkskundige ligging van Polen, en de hier genoemde natuurlijke factoren, die Polen tot het aangewezen transito-land van Europa met verkeer naar vele richtingen maken; de Polen zelf scheppen gunstige voorwaarden voor het doorgaand verkeer in parallele richtingen door een hele reeks van spoorwegverbindingen, zoals die van Berlijn over Warszawa naar Moskou, Berlijn—Warszawa—Lublin—Kiew, Parijs—Berlijn—Tczew—Kowno—Riga, Praag—Zebrzydowice — Kraków — Lemberg —Odessa.

Ook voor de landen van het Donaubekken is Polen de natuurlijke brug naar de Oostzee. Over Polen lopen de wegen van het doorgangsverkeer van en naar Tchecho Slowakije, Hongarije en Bulgarije in het kader van hun handelsverkeer met de landen van Noord-Europa en — voorzover het Tchecho Slowakije en Hongarije betreft — ook met de transatlantische landen. Eveneens lopen de gunstigste transitowegen van de Scandinavische landen in hun verkeer met de Donaulanden en zelfs met het Nabije Oosten door Polen.
De bases voor de ontwikkeling van het transitoverkeer van het Noorden naar het Zuiden en vice versa vormen o.a. de treinverbindingen en wel over Trelleborg, de Oderhaven Odra-Port. Bijzondere betekenis heeft het transitoverkeer door Polen voor Tchecho Slowakije. Dit komt tot uitdrukking in de grote acitiviteit van de Tchecho Slowaakse rivierscheepvaart op de Oder, in de toekenning van een vrijhavenzone in de haven van Szczecin en in de verpachting van opslagplaatsen in de Oderhavens Kosle, Gliwice enz. aan Tchecho Slowakije. In het jaar 1949 werden meer dan 110.000 ton erts voor Tchecho Slowakije door de binnenscheepvaart vervoerd.
Polen is een land van veelzijdig transito-verkeer. Naarmate de internationale goederenruil zich ontwikkelt, zullen de diensten, door het Poolse vervoer in dit verband geleverd, toenemen. Zo vervoerden alleen de Poolse staatsspoorwegen in het jaar 1949 in het transitoverkeer al 23% goederen meer dan in 1947.

Een groot Duits dichter over Polen

In de aan glorieuze gebeurtenissen zo rijke Poolse geschiedenis nemen zeker de opstanden van 1831 en 1863 een eerste plaats in. Mogen de pogingen, om een overmachtige onderdrukker — het Tsaristische Rusland — het hoofd te bieden, ook op een mislukking zijn uitgelopen, in ieder geval hebben deze opstanden er toe bijgedragen, om in het Poolse volk het onuitroeibaar verlangen naar zelfstandigheid sterker wortel te doen schieten, en het Polen onzer dagen ziet dan ook met trots terug op de vrijheidshelden, die deze strijd gestreden hebben. Nu ware het voor ons doel zeer merkwaardig na te gaan, of deze voor Polen zo belangrijke gebeurtenissen ook in Nederland enige weerklank hebben teweeg gebracht; men zou zo gaarne willen weten, welke reactie deze opstandige bewegingen hier hebben opgeroepen. De door mij hierover verzamelde gegevens zijn echter nog te schaars en te onsamenhangend dan dat ik ze zou durven publiceren, eerst zodra het mij gelukt ze te systematiseren en te completeren geloof ik gerechtigd te zijn er iets over mee te delen. Ik moet dus voorlopig volstaan met een korte vermelding van de wijze, waarop Duitsland en met name Pruisen op deze heldhaftige daden gereageerd heeft. Dit nu kan in een zeer korte, duidelijke formulering worden weergegeven: de regeringen totaal negatief, de algemene opinie — enkele loffelijke uitzonderingen daargelaten — in vrijwel dezelfde geest. De bewijzen hiervoor zijn overtalrijk, we zullen met enkele volstaan.
In de dagen van de opstand in 1831 — we bepalen ons nu maar tot deze gebeurtenis, 1863 komt later ter sprake — bevond de Pruisische kroonprins zich op de wilde zwijnenjacht. Dit heroisch bedrijf werd met een feestmaaltijd besloten, waarbij de toekomstige heerser een toost uitbracht, die hij op de

Polen doelend met de woorden besloot: „Wie diese Sau in ihrem Blut liegt, zo mögen alle diejenigen liegen, die von ihrem rechtmäszigen Herrn abfallen." De leidende kringen in welke een dergelijke mentaliteit heerste, zagen er dus ook niet tegen op Paskewitch, de onderdrukker van de opstand, allerlei faciliteiten te verlenen. Hem werd het overtrekken van de Weichsel bij Toruń door de Pruisen vergemakkelijkt, hij mocht op Pruisische bodem arsenalen bouwen — de Polen werden als rebellen beschouwd.
Een poëtaster uit die dagen — we noemen hem als representant van de publieke opinie — de Staatsraad Stägemann publiceert „Vier lyrische Gedichte zur Erinnerung an die Jahre 1830 und 1831". De verdelingen van Polen worden daarin genoemd: „ein Gedanke, dem ewiger Lichtbrunn entströmt", de Polen worden aangeduid als „vergessene Barbaren, dem Molch im toten Basalte gleich", enz. enz.
Wij spraken boven over loffelijke uitzonderingen. In een vorig artikel behandelden we reeds de merkwaardige figuur van Bettina von Arnim. Nu komt een harer litetaire tegenvoeters aan de beurt — wij bedoelen de grote neo-classicus August von Platen. Het is hier niet de plaats zijn literaire betekenis te herdenken, wij volstaan met de mededeling, dat zowel een Ferdinand Lasalle als een Thomas Mann hem hun hulde niet hebben onthouden en dat ook onze grootste dichter Willem Kloos onder zijn invloed heeft gestaan. Zien wij dus van literaire beschouwingen af, dan mogen we echter wel even een lans breken met de redacteur van de helaas kortelings gesneuvelde „Vrije Katheder" die von Platen in een van de laatste nummers van dit orgaan als romanticus aandiende. Von Platen is zijn hele leven lang verwoed tegenstander van de romantiek gebleven. Hy was dan ook helaas blind voor de betekenis van Bettina, een der schitterendste vertegenwoordigsters van die richting. Doch niet dit interesseert ons in de eerste plaats. August von Platen is in vele opzichten een zeer merkwaardige figuur. Men kan van hem — een graaf uit de eerste helft der 19e eeuw — niet een vurige sympathie voor de democratie verwachten, maar juist daarom is 't zo belangrijk, dat hij overal als kampioen van de vrijheid optreedt, als hij deze vervolgd weet. Als Italië onder de Oostenrijkse hiel wordt vertrapt, slingert hij de onderdrukker zijn gedicht „Italien im Frühling 1831" in het gezicht, waarin de Heilige Alliantie met smaad wordt overladen; de Spaanse rechtsverkrachter Ferdinand VII wordt in de „Romantischer Ödipus" en in de Ode „Herrscher und Volk" scherp gehekeld. Hij en zijn geestverwant Miguel van Portugal worden in de „Europäischer Tierkreis" als vissen voorgesteld, die in mensenbloed zwemmen; kortom Platen komt bij iedere gelegenheid voor de onderdrukte volkeren op.
En hoe kon hij daarom het Poolse volk vergeten!
Het mag eigenaardig worden genoemd, dat hij geen directe relaties met de geestelijke vertegenwoordigers van dit volk heeft gehad. Hem, de grote talenkenner, die zich bij voorkeur in Hafis en Firdusi verdiepte, is het verborgen gebleven dat zijn grote tijdgenoot, Adam Mickiewicz, eveneens zijn blik had gericht op de Oosterse poëzie. Platen, een van Duitslands grootste sonnettendichters heeft nooit een klank opgevangen van de Krimse sonnetten van de Poolse banneling. Dit is te meer verwonderlijk, omdat er wel een verbindingsschakel tussen hen heeft bestaan. We hebben in onze artikelenreeks over Mickiewicz in het licht gesteld, dat de Franse schrijver en publicist Montalambert er het zijne toe heeft bijgedragen Mickiewicz bij het Franse publiek bekend te maken. Welnu, met de zelfde Montalambert heeft Platen in Italië verkeerd, ook heeft hij ten huize van de philosoof Schelling in Montelambert's tegenwoordigheid zijn bovengenoemde „Herrscher und Volk" Ode voorgelezen. Maar al zijn er dan geen directe betrekkingen tussen Platen en de Polen geweest; in de geest heeft hij hun in zijn Polenlieder een monumentum aere perennius opgericht. Want dit is wel het vurigste pleidooi, dat in die dagen voor de Poolse zaak is geleverd. Ik persoonlijk ben geneigd aan Platen's Polenlieder de voorkeur te geven boven die van zijn tijdgenoot Nicolaus Lenau. Moge het muzicale element bij de Duitse Magyaar beter tot zijn recht komen, bij Lenau valt een ietwat troebele sentimentaliteit te bespeuren, die geheel vreemd blijft aan Platen's als uit marmer gehouwen strophen. Op welk een onnavolgbare wijze wordt b.v. de moede stemming van de Siberische bannelingen tot uitdrukking gebracht door de paarsgewijze rijmende vijfvoetige Trochaeën, op welk een meesterlijke wijze wordt in „Warschau's val" de Jambische Tetrameter gehanteerd, terwijl bij het Dante-visioen de terzine op de meest virtuose wijze wordt aangewend. Doch Platen schuwt het niet in deze aan alle hoge eisen der techniek beantwoordende verzen uitdrukkingen in te lassen, die aan de volkssfeer ontnomen, hem volop de gelegenheid bieden zijn diepe verontwaardiging te uiten; we ontmoeten er woorden als „schmierig", „lümmelt", die juist in het hekeldicht zo uitnemend passen.
Smart over het ongeluk, dat Polen heeft getroffen, gaat gepaard met verbittering tegenover de Duitse landgenoot, die dit lijden passief aanschouwen blijft: Deutsches Volk, das kalt und müszig — Unsern Untergang beschaut — Mache deine Seele flüssig. — Deren Eis noch nie getaut. Maar nog duidelijker blijkt Platen's verbetenheid op zijn landgenoten uit regels, die alleen met Hölderlin's uitspraak in zijn Hyperion te vergelijken zijn.
Is het — de Duitse mentaliteit in aanmerking genomen — niet vanzelfsprekend, dat deze liederen bij Platen's leven nooit het licht hebben kunnen zien. Dat het Pruisendom ook andere Duitsers had aangetast moge blijken uit het feit, dat een Wurtenbergse censor hierbij de hand in het spel heeft gehad. De verbittering over een dergelijke bejegening is de dichter dan ook tot op zijn laatste dagen bijgebleven, als hij in het jaar 1835 op Sicilië vertoevend zijn einde voelt naderen, uit hij zich in de volgende geest over een vermeend enthousiasme bij het Duitse publiek over zijn werken: „Und wenn ich den Beifall von ganz Deutschland habe, so habe ich erst etwas, was ich verachten musz, wenn ich die Erbärmlichkeiten betrachte, an die er verschwendet wird."
Want al zijn de Polenlieder en ander in dezelfde geest geschreven proza na Platen's dood gepubliceerd, het is er toch ook heden ten dage nog verre vandaan, dat zijn profetisch woord tot brede scharen in West Duitsland is doorgedrongen. Als men de horde-kreten opvangt, die aldaar in massavergaderingen aan het adres van Polen worden gericht, dan moet men helaas concluderen, dat deze scharen onbeïnvloed zijn gebleven door de dichter van de Polenlieder, doch nog immer vulgaire demagogen als hun geestelijke leiders erkennen, waarvan één Wilhelm Stapel (nomen est omen) destijds het woord had doen verluiden: Wenn in ganz Polen nur zwei Deutschen wohnen, so wären sie mehr als die millionen Polen, denn sie sind eben Deutsche.
Tegen deze en dergelijke histerische uitlatingen plaatst het nieuwe Polen slechts twee leuzen, die in hun zinrijkheid boekdelen spreken: „Zesjarenplan" en „Handhaven der Neisze en Odergrenzen".

P.

Korte berichten

Polen's handel met Roemenië

Op grond van de onderhandelingen van de Pools-Roemeense Commissie te Warszawa werd een toevoegingsprotocol voor de goederenruil getekend voor het jaar 1950, dat voorziet in een verdere stijging van meer als 30 % van de handelsomzet tussen de beide landen. De leveringen uit Roemenië zullen in eerste instantie olieproducten, verschillende graansoorten, alsook dennen en eikenhout omvatten, terwijl Polen locomotieven, rails en o.a. textielwaren naar Roemenië zal exporteren.

Handelsdelegatie uit Pakistan te Warszawa

Voor het voeren van onderhandelingen over het afsluiten van een handelsovereenkomst tussen Polen en Pakistan, voor de jaren '50—'51 is op 1 Juli in Warszawa een regeringsdelegatie uit Pakistan bestaande uit 7 leden aangekomen.

Handelsberichten

Op grond van de goede economische toestand van Polen zijn alle inkoopsbeperkingen voor de bemanningen van vreemde schepen in de Poolse havens opgeheven, zodat deze voortaan weer in de gelegenheid zijn, hun behoefte aan levensmiddelen, tabak, linnengoed, bovenkleding en dergelijke artikelen zonder uitvoervergunning te dekken.

Comité voor de culturele samenwerking met het buitenland

Een wetsontwerp dat de vorming van een comité voor de Cult. samenwerking met het buitenland beoogt, is door de Sejm-commissie voor Cultuurvraagstukken aangenomen. Dit comité zal zich belasten met een cultuuruitwisseling met de andere landen en de bestaande cultuur-relaties intensiveren.

Arbeidersnederzettingen verrijzen naast fabrieksgebouwen

Wij maken melding van een voor Polen geheel nieuwe verschijning, namelijk naar modernste begrippen. volgens plan uitgewerkte, arbeiders-nederzettingen, die zich in de nabijheid der fabriekscomplexen ontwikkelen. Zo b.v. bij de gigantische in „Nowa Huta" gebouwde ijzer- en staalwerken, in welker omtrek zich een geheel nieuwe stad van ongeveer 100.000 inwoners verheft. Nieuw voor Polen zijn ook de uit Denemarken betrokken op speciale vrachtwagens gemonteerde betonmachines, die bij alle grotere bouwwerken in Warszawa, bij de „Nowa Huta" en de langs de Oostzeekust lopende autoweg gebruikt worden.

De Ambassadeur van de Chinese Volksrepubliek in Polen, Generaal Pong Ming-Chik is op de 17e van deze maand in Warszawa aangekomen.

Vaderlandslievende Poolse geestelijken begroeten de Pools-Duitse grensovereenkomst

De patriottische geestelijken van de Wojewodschappen Katowice en Opole uitten hun instemming met de tussen Polen en de Duitse Democratische Rep. gesloten overeenkomst in een resolutie, waarin zij zich volledig solidair verklaren met de oproep van Stockholm. Op dezelfde wijze verklaren de Katholieke geestelijken „evenals wij gedurende de afgelopen oorlog in de rijen van het Poolse volk tegen het Nazidom gestreden hebben, zullen wij ook nu voor het behoud van de vrede vechten."

Nieuwe Poolse postzegels

Een juist verschenen nieuwe serie postzegels draagt de beeltenis van de Staatspresident Bierut en omvat de volgende waarden: 20 zł. (grauw-violet) 40 zl. (sephia) en 50 zl. (olijfgroen).

Nieuwe techniek in Poolse havens toegepast

Het laden en transporteren van vis in de Poolse havens zal, op last van het Ministerie voor de Zeescheepvaart volledig op machinale wijze geschieden.

Een nieuw economisch-politiek tijdschrift

„Budujemy Socjalizm" („Wij bouven het socialisme op") is de titel van een nieuw economisch-politiek tijdschrift, dat zich hoofdzakelijk bezig houdt met de opbouw van het geweldige hoogovenbedrijf van „Nowa Huta", dat in de buurt van Kraków in aanbouw is, en met alle kwesties die daarmee samenhangen.
Enige dagen geleden is in Nowa Huta de eerste steen gelegd voor het Raadhuis, dat het middelpunt zal worden van de in de omgeving van dit nieuwe industriële centrum groeiende arbeidersstad van 100.000 inwoners. Met de bouw van de industriële installaties, van een electriciteitsbedrijf, een chemische fabriek en van het hoogovenbedrijf zelf is reeds een aanvang gemaakt.

De verzorging van binnenkomende schepen in Poolse havens

Bij een ministerieel besluit werden de beperkende bepalingen aangaande de verzorging van binnenkomende schepen in de Poolse havens opgeheven. De in- en uitgaande schepen, die vroeger een uitvoervergunning moesten hebben, kunnen zich nu zonder een dergelijke vergunning de verzorging ter hand nemen. De onderhandelingen over de schepen worden gevoerd door de Staatsonderneming „Baltona".

BOEKBESPREKING

Het nieuwe nummer van „Zycie Słowiański" is verschenen. Het zal onze Slavisten interesseren welke onderwerpen hierin worden behandeld. In de eerste plaats treffen we aan een artikel van Bolesław Bierut, naar aanleiding van de vijfde herdenkingsdag van het sluiten van het Pools-Russische vriendschapsverdrag. De Secretaris-Generaal van het Slavisch comité in Polen schrijft over de strijd om het behoud van de vrede; verder wordt een verhandeling over de goudbasis van de roebel gepubliceerd, en van de daarmede verband houdende daling der prijzen.
Speciale aandacht verdienen de kritieken van Kakoński over de nieuw verschenen boeken over Mickiewicz van M. Jasbrun, S. Fiszman en L. Gomalicki. Ook de politieke, economische en culturele kroniek alsmede de inhoud van de bijlagen zijn interessant voor onze Slavisten.

Ksawery Pruszynski in memoriam

Tot ons genoegen hebben wij van enige vooraanstaande personen o.m. van de Amsterdamse Burgemeester Mr Arnold d'Ailly, van Prof. N. Donkersloot, Dr Rudolf Mengelberg en Prof. Mr W. F. Wertheim brieven ontvangen, waarin zij hun hoogachting voor de zo tragisch om het leven gekomen gezant Ks Pruszyński tot uitdrukking brengen. Wij drukken hieronder nog af een zeer kenmerkende brief van de hoogleraar in de Slavische talen aan de Leidse Universiteit, Prof. R. van der Meulen, waaruit nog eens duidelijk blijkt hoezeer de overledene alles in het werk stelde, om de betrekkingen tussen ons land en Polen te verstevigen.

REDACTIE.

Het zo plotseling op noodlottige wijze heengaan van de Poolse gezant in Nederland, Z.Exc. Ksawery Pruszyński, heeft op allen, die het voorrecht hadden deze merkwaardige, eenvoudige en voorname persoonlijkheid enigszins van nabij te leren kennen een diepe indruk gemaakt. In de korte tijd van nog geen twee jaren, dat hij Polen in Nederland mocht vertegenwoordigen had hij zich in ons land inzonderheid in de kringen van kunst en wetenschap vele vrienden verworven. Als alumnus van de Jagelloonse universiteit te Kraków waar hij rechten en geschiedenis had gestudeerd en assistent van prof. Estreicher was geweest, had hij een grote belangstelling voor de geesteswetenschappen, een belangstelling die geëvenaard werd door zijn grote gevoeligheid voor de kunst. Zelf kunstenaar met de pen, wiens short stories men met belangstelling en bewondering leest, voelde hij zich tot de beoefenaars van kunst en wetenschap in ons land aangetrokken. De muziekavonden waarop hij diplomaten en vertegenwoordigers der culturele wereld in het Haagse gezantschapsgebouw uitnodigde, de Chopin-concerten onder zijn auspiciën in Amsterdam en Den Haag, de tentoonstellingen van Poolse volkskunst — vooral die in het Stedelijk Museum te Amsterdam — zullen bij velen in dankbare herinnering blijven. Pruszyński was inderdaad een culturele afgezant van het Poolse volk.

Het zij mij geoorloofd hier enkele persoonlijke herinneringen aan toe te voegen. Toen ik in October 1948 voor het eerst met Pruszyński kennis maakte op een Chopin-recital van de Poolse pianist Henryk Sztompka in het gezantschap, vereerde hij mij op de hem eigen hoffelijke wijze een exemplaar van de laatste wetenschappelijke uitgave van de uit de middeleeuwen daterende fragmenten der Poolse Heilige-Kruispreken. En nog meermalen daarna zond hij mij de een of andere Poolse uitgave, waarvan hij wist of vermoedde dat ze mij zou interesseren. Wederkerig was het mij een genoegen hem zo nu en dan behulpzaam te zijn met inlichtingen die hij mij vroeg op het gebied der vroegere en latere culturele betrekkingen tussen Nederland en Polen, die hem zeer ter harte gingen. Aan de Leidse Universiteit schonk de gezant een exemplaar van de nieuwste complete jubileumuitgave van Mickiewicz.

Toen Ksawery Pruszyński in Augustus 1948 de hoge post van gezant in ons land aanvaardde, zeide hij: „Overal ter wereld heb ik altijd vele goede vrienden gehad. Ik hoop dat ik ze in Nederland ook zal krijgen." Die wens is ongetwijfeld in vervulling gegaan. Des te weemoediger stemt het ons dat wij deze bijzondere man die Polen hier zo met ere vertegenwoordigde, niet meer zullen ontmoeten.

R. v. d. MEULEN.

Het nieuwe familierecht

Tengevolge van de bijna 150 jaren geduurd hebbende verdeling van Polen was het Pools burgelijk recht niet uniform.

Op het gebied van het familierecht werden in de jaren 1945/'46 de wetten voor huwelijksrecht, vermogensrecht, familierecht en kinderrecht uitgevaardigd. Kort geleden werd het hele familierecht gecodificeerd en in de nieuwe uniforme tekst door de Sejm aangenomen.

De nieuwe codex van het familierecht werd daarbij bewust uit het algemeen burgerlijk recht gelicht. Voor een dergelijke oplossing pleitten gezichtspunten, die met de burgelijk liberale opvatting in strijd waren, volgens welke begrippen familie huwelijk en kinderverzorging in de eerste plaats van vermogensrechtelijke aard zouden zijn.

Het nieuwe recht beklemtoont sterk het principe, dat het huwelijk een duurzame verbintenis is en slechts in uitzonderingsgevallen een scheiding toelaat, indien de belangen van minderjarige kinderen er niet door aangetast worden.

Het tweede beginsel is de volledige gelijkstelling van man en vrouw in het huwelijk, wat van verdragende betekenis is voor het vermogensrecht. De bezitsvermeerderingen tijdens het huwelijk gelden als gemeenschappelijk, ook indien de vrouw geen beroep uitoefent en zich slechts aan de huishouding en de opvoeding van de kinderen wijdt.

Een even consequente vernieuwing is de gelijkstelling van echte en natuurlijke kinderen. De wet van 1945 verbeterde reeds de positie van de natuurlijke kinderen, maar gedoogde nog beperkingen met betrekking tot het erfrecht van vaderszijde, tot het dragen van de naam, onderhoudsplicht enz. Deze verschillen tussen echte en natuurlijke kinderen bestaan niet meer.

De granaten Rozenkrans

(Vervolg)

Zijn ouders stammen uit Polen, in de buurt van Wolbrom. De oudere broer en de twee zusters herinnerden zich Polen nog, hij niet meer, hoewel hij ook in Polen geboren was. Zijn derde, jongste zuster, die in Larieges te Lens bij het Kanaal ter wereld was gekomen, kende Polen niet eens. De familie had veel armoede gekend, net als vele andere Poolse emigranten, die hun brood wilden gaan verdienen in de mijnen van Noord Frankrijk of op de boerderijen in het Zuiden. Zijn vader was daar iets in de plaatselijke organisatie van de C.G.T., hij kende Jouhaux en toen de oorlog met Spanje uitbrak en de Polen daarheen trokken ging ook Jendrek, de oudere broer, mede. Jendrek was 20 jaar en werd dadelijk in het begin gewond, maar niet zwaar. Hij zond een briefkaart naar de familie in Frankrijk en zijn portret. Nadat hij in Alicante een cursus had gevolgd, werd hij bevorderd. Het was een fijne vent, Jendrek, en voor hem, Jozek, altijd zo goed. Een beste flinke broer. Moeder schreide, o, wat heeft ze geschreid, toen van de Poolse brigade bericht kwam, dat Jendrek aan de spits van zijn compagnie in de voorposten van Alcala de Henares gevallen was. En nog wel juist in de lente van '37.

Moeder zei, dat het de straf van God was. Want Moeder behoorde tot de ouderen. Ze dacht op vroegere wijze — zei hij. Destijds is hij, Jozek, ook gegaan, voor deze broer, voor Jendrek. Moeder wist het niet. Hij is gegaan.

De meeste flarden van het verhaal waren zeer onsamenhangend. Dikwijls meende ik, dat hij fantaseerde in zijn koorts. Hij richtte zich op. Zijn stem werd zelfs luider. Men kon uit zijn woorden opmaken, dat hij in de Dąbrowski-brigade gediend had, maar niet lang, een paar weken maar. Ze maakten een nachtelijke mars naar Saragossa. Bij het aanbreken van de dag waren ze bij de stad. Ze hoorden hoe de fascisten de stormklokken luidden ten teken van alarm. Maar daarna kwamen de vliegtuigen en er verschenen tanks op de wegen. Men vluchtte de bergen in. Hij zwierf met zijn afdeling drie dagen rond voor ze de anderen vonden. De rest van de afdeling was gevlucht. Alleen hij en nog twee anderen bleven. Zijn makkers werden neergeschoten.

Hij kreeg een schot van opzij door zijn schouder. Toen hij weer tot bewustzijn kwam was het avond, het was donker, hij lag op stroo. Naast hem lagen anderen. Het was ergens in een stal of op een hofstede, maar het zou ook een kelder kunnen zijn. In de aangrenzende ruimte brandde vuur, in de zijne licht, bij de deur zag Jozek een soldaat met een soort „capo" op zijn rug en een bajonet, zoals alleen de anderen hadden. Fascisten. Hij verstijfde van schrik. In de andere ruimte zaten mensen bij het vuur, die hij niet kon zien, aangezien ze op de grond hurkten; maar plotseling kwamen er van buiten twee andere soldaten bij. Nu bestierf hij het eerst echt van de schrik. Ze spraken onder elkaar een vreemde hees klinkende taal, en een van hen droeg op zijn jas, op zijn borst aan een touw geregen — als onderscheidingsteken — horloges. Ze hadden zwarte en baardige gezichten en droegen witte doeken. Het waren Rifkabylen. „Ik verwonderde mij er alleen over dat ze me daar niet dadelijk doodsloegen", vertelde Jozek.

Het raadsel van deze ongewone barmhartigheid werd opgelost. De volgende dag kwamen er namelijk een officier in een bruine met koorden afgezette jas, een dikke pastoor en twee requetes. Ze waren jong en droegen rode baretten. Een van hen kende helemaal geen Spaans. De officier haalde deze rozenkrans uit zijn zak en vroeg, of die van mij was, hoe ik er aan kwam en hij zei dat ik eerlijk de waarheid moest zeggen.

Waarom zou ik het ook niet doen? Ik vertelde hem, dat ik die te Albacete, waar we lagen, van een soldaat had gekregen. Hij had hem vast ergens gestolen. Het hinderde me en daarom vroeg ik hem of hij hem aan mij wou geven. Geven wou hij hem niet, wel verkopen. Daar heb ik hem van. Eén ding heb ik alleen liever verzwegen, n.l. waar de milicien hem omgehangen had. En ook, waarom ik hem gekocht had. Ik had hem voor mijn Moeder gekocht. Altijd als we van thuis ergens heen gingen, brachten we voor Moeder wat mee, en nu zeker, nu ik tegen haar wil naar Spanje was gegaan. Ik bedacht, dat Moeder nog nooit zo'n mooie rozenkrans gehad had, en ook nog nooit gezien had, dat er zulke bestonden.

Maar dat heb ik hem allemaal niet verteld. Ze luisterden naar me en daarop vroeg de pastoor, of ik wel wist, dat het zonde is om gestolen voorwerpen te kopen, en dan nog wel heilige. Ik antwoordde hem dat de soldaat de spot met het heilige had gedreven en dat ik daarom die rozenkrans had gekocht. De pastoor werd zo rood als de pioenen, die in onze tuin bloeiden, en de officier sprong schreeuwend met zijn zweep op me af. Maar dat kon me niets schelen, want ik dacht: Ze slaan je toch dood, laat ik me maar niet druk maken, zoals anderen gedaan hebben, en het zeggen.

In mijn brigade hebben ze me al over deze rozenkrans lastig gevallen, tot kapitein Kowaczek voor mij in de bres sprong en ze mij die moesten teruggeven, want hij is van mij en ik heb hem betaald. Brutaal was ik toen. Ik merkte dat de twee anderen, de requetes, geen woord zeiden, maar eigenaardig keken alsof ze mijn partij kozen. Daarop zei de vreemdeling terzijde iets tegen de anderen, maar ik hoorde, dat het geen Spaans was. Hij wendde zich daarna tot mij en vroeg of ik Frans verstond. Ik antwoordde oui, waarna hij me vroeg, waarom ik hier was komen vechten. Daarop ik, „Et vous pourquoi?" De officier zei, dat ze mij er voor betaalden, maar ik antwoordde, dat ik vast minder kreeg dan hij. Ik dacht, dat ze me zouden doodslaan, maar hij hield zeker rekening met de vreemdeling. De ander vroeg daarop: Geloof je aan God? Ik antwoordde, ik geloof, maar alleen als ik naar de rozenkrans kijk en aan Moeder denk, maar als ik zo'n pastoor zie, met een ponjaard op z'n soutane, dan geloof ik helemaal niet meer. Ik kreeg toen net zo'n aanval van zwakte, als nu soms. Toen het over was waren ze al weer weg.

Later hebben ze mijn wonden verbonden en me te eten gegeven; 's avonds kwam de vreemde requetes — hij liet aan de soldaat bij de deur een pasje zien, en knielde naast me neer. Hij vroeg of ik iets nodig had, ik antwoordde van neen, want ze zullen ons toch doodschieten, waarop hij zei, dat dit niet zou gebeuren, dat alleen de roden hun gevangenen vermoorden, maar zij, — Katholieken, — o nee. Ik lachte er om en ook de acht anderen die op de grond lagen, behalve de twee die zich 's middags al niet meer be-

wogen. Dat maakte hem in de war en ik had met hem te doen. Hij was net zo jong als mijn zuster, Janka, de tweede. Hij zei, dat hij een Ier was; en altijd gehoord had, dat de Polen goede Katholieken waren, en dat hij hiernaar toe gekomen was om voor het geloof te vechten. Ik vroeg hem — voor welk? — soms voor deze dikke pastoor, met die ponjaard op zij? Hij zei, niet voor hem maar voor rozenkransen als deze hier, die uit de handen van de gelovigen geroofd waren om er de spot mee te drijven. Ik werd ontroerd. Hij vertelde me nog, dat onze afdeling op de hunne was gestoten; en uit hun machinegeweer kregen wij de volle laag. Andere Ieren waren bij de falangisten.
Hij droeg een talisman, precies zo een als we bij de gevallen requetes hadden aangetroffen; met de Heer Jezus. Groot. Rood. Hij zei verder nog, dat hij de Polen over mij had ingelicht.
Dat bleek waar te zijn. Want ongeveer drie dagen later kwamen ze me halen. Ik dacht, dat ze me zouden wegvoeren, net als de anderen, en ik was heel bang, ik was toen echt erg bang. Er was niemand op wie ik boos kon zijn, zoals toen met de pastoor en de officier. Maar ze hebben me niet geboeid, ze wasten mijn gezicht met een natte handdoek en zetten me in een auto. Na een tijdje waren we in de stad. Die had nauwe straten, tegen de berg op, kloosters en paleizen, het wemelde er van, alles van steen.
Het was donker, alleen voor de vensters zag men overal de lachende mond van hun Franco en de meisjes die met de soldaten een afspraakje hadden. Het was vreemd om te zien. Ik dacht bij mezelf: hier leven de mensen en ze lopen rond, maar met jou, Jozek, is het gedaan. Het was toen een vreemde gedachte dat ik er niet meer zou zijn, dat de wereld blijft, zoals ze was... Nu weet ik het. De auto stopte op een plein voor het een of ander paleis of hotel, dat hel verlicht was. Bij de ingang stonden vier van die zwarten op wacht in hun savoya's met karabijnen en ruigharige poten. Wat 'n beesten.
Ze keken naar me, ze zouden me met die witte tanden levend kunnen opeten. Maar ze lieten me toch binnen. Er waren een officier en twee regulares bij me. Er was een zaal vol licht en uniformen en dan een gang —, een, twee, drie. We kwamen door de een of andere eetkamer, er lagen witte tafellakens en er stond glaswerk op; men haalde de borden op en het begon naar schapenvlees en olie te ruiken. Ik dacht dat ik niet goed werd. Ik had honger. Maar ze dreven me verder. Eindelijk waren we er. De gangdeur was van glas. Achter de deur een grote kamer.
Overal fauteuils, dikke zachte tapijten, oude donkere portretten aan de muren, en een oude haard, waarin een vuur brandde. Er waren zowat een twintig officieren. Ze zaten de krant te lezen en praatten heel hard. Ook niet-officieren, die er uitzagen als officieren waren er onder. Mijn officieren, waren er bij. Met zijn hakken tegen elkaar en hij vroeg iets aan een dikke grijze overste; die keek rond en wees op een klein tafeltje. Er stonden drie van die tafeltjes. Ze speelden kaart, die hondsvotten. Hij had het eerste tafeltje aangewezen. De officier ging naar een van de spelers toe, die in burger was en wisselde een paar woorden met hem. Mijn hart begon te kloppen. Ik zei bij mezelf: dat moet een Pool zijn. De aangesprokene stond op. Degenen die met hem aan het spelen waren legden hun kaarten neer. Toen zag ik, dat maar één van hen, ook een oude, wiens hele borst met een regenboog van ridderorden versierd was, een Spanjaard was, maar de twee anderen niet. De ene — dat zag ik, was een Italiaan. De Italiaanse uniformen kende ik van de film. De tweede droeg een groenachtige jas. De man in burger zei iets tegen mijn officier, maar de groene mengde zich in het gesprek. Hij stond niet op, maar maakte een gebaar, dat een bevel leek. Ze brachten mij bij hem.
Ik kwam binnen, het werd stil; toen ik in de spiegel keek begreep ik waarom. De spiegel was groot en nam de hele wand in; ik kon zien, hoe ik er uitzag: zwart, ongeschoren, met lange haren, mijn bruine „mono" van republikeins soldaat, was gescheurd en besmeurd. Rondom alleen maar hooggeplaatste heren. Hardheid maakte zich van mij meester en ik werd opstandig. Vooruit maar! zo zou ik zijn blijven staan, tot een van hen zei „Pool?" Bij het horen van de Poolse taal was het of ik zachter gestemd werd. „Pool," antwoordde ik. „Uit Polen?" — „Uit Frankrijk". „Hoeveel hebben ze je betaald, dat je hier verzeild bent geraakt?" O God, hij zei hetzelfde als die andere en toch is hij een Pool. Daardoor werd mijn keel van narigheid dichtgesnoerd, zodat ik sprakeloos bleef staan. Ze staarden me aan, ik dacht alleen, wat er ook gebeurt, huilen zal ik niet. Hij keek naar me en dacht, dat hij mij murw gekregen had, want hij zei: „Nu heb je er spijt van. Jullie brengen allemaal alleen maar schande over Polen. Jullie bezorgen ons een kleur van schaamte." Maar hij bloosde niet, hij sprak alleen met stemverheffing. Dat deed hij voor de galerij. Daarna bedaarde hij. „Wat wenst U?" vroeg hij. Ik had helemaal geen wensen meer, alleen dat ze me weg zouden brengen van deze lichten, van deze spiegels en deze heren, maar ik wurgde er nog uit: „Ik ben een Pool..." Hij daarop, snijdend, alsof hij voor een hele compagnie stond: „Je bent geen Pool meer, een bolschewist ben je. Een bolschewiek. De republiek heeft jullie allemaal er uit gegooid en zich van jullie ontdaan. De republiek heeft jullie je staatsburgerschap ontnomen. Nu hebben jullie je verdiende loon. Opgemarcheerd!"
Ze leidden me weg, maar bij de deur zag ik nog dat hij weer naar zijn kaartspel terugging, hij zag er opgewonden uit, de donkere Italiaan en de groene knikten hem instemmend toe. Ik schaamde mij en toen ik door de zaal kwam, waar het naar eten rook — voelde ik honger — maar als ze me wat te eten hadden willen geven, had ik, op mijn woord, geen stukje naar binnen kunnen krijgen. Maar ze gaven me niets. „Je majoor heeft je niet geholpen," lachte de officier in de auto. Maar ik begreep er niets van. Majoor? Hij was in burger. Majoor? Mijn vader duldde geen woord van kritiek op het Poolse leger. Een majoor! Een Poolse majoor! Hij was vast iemand die maar eens een kijkje kwam nemen, of een correspondent zoals U..."
Dit gedeelte van zijn vertelling was hem het moeilijkst gevallen. De rest ging gemakkelijker. Hij spuwde het bij stukjes uit, zoals een t.b. patiënt zijn bloederige stukjes sputum. De volgende ochtend bleek, aldus zijn verder verhaal, dat dit bezoek hem een zware koorts had bezorgd. De Ier zocht hem op, daarna nog twee van zijn vrienden. De wacht had hen doorgelaten, want ze hadden een doorgansbewijs.
Later ging het vanzelf, vooral, toen ze hun ook nog Engelse sigaretten gaven. Ongeveer drie dagen later, kwamen ze 's avonds, maar nu met zes man, ze knielden bij hem neer en zetten net zo'n baret op zijn hoofd, als zij ook droegen, en ook zo'n cape met capuchon, ze steunden hem onder de armen en leidden hem weg.

(wordt vervolgd)

Een dorp verandert van aspect

Een jonge Poolse schrijver verhaalt van het leven der boeren

Lange jaren gold de meerdelige roman van Reymont „De Boeren" als episch standaardwerk, over het leven der Poolse boeren. Die uitbeelding van Reymont van het Poolse dorp heeft nu door het werk van de jonge schrijver Witold Zalewski „Traktoren veroveren de lente" een pendant gekregen. Dit met veel talent geschreven boek behandelt de problemen van de dorpen in de naoorlogse tijd en de grote structurele veranderingen in het leven van zijn bevolking.

Van bijzondere waarde is het waar te nemen, hoe dat dorp, bijna honderd jaar ten achter gebleven, nu in verloop van korte tijd deze achterstand inhaalt. Een waar knooppunt van problemen ontstaat er bij het proces.

De vertelling van Zalewski komt niet uit de fantasie voort, maar is het resultaat van een zorgvuldige studie van de werkelijke verhoudingen. Ze geeft de eerste phase van de verandering van het dorp en toont tevens de perspectieven en successen, waardoor het troosteloze lot van de vroegere kleine boertjes en van de overbevolkte dorpen radicaal gewijzigd is.

Door de modernisering en technificatie van de landbouw, door de staats-machinestations, ook voor de kleine en middelgrote boeren toegankelijk gemaakt, door electrificatie en uitbreiding van ontwikkelingscentra, verbetert de materiële toestand van de boeren aanzienlijk. Het verschil tussen het leven in de stad en op het land wordt meer en meer uitgewist. Duidelijk wordt ons de superioriteit van de coöperatief gedreven grootlandbouwbedrijven ten opzichte van de individueel gedreven kleine landbouwbedrijven. Als uiterlijk symbool van deze ontwikkeling geldt de tractor, waarbij ondertussen de grotere en kleinere factoren van andere aard evenmin vergeten mogen worden. Het is de grote verdienste van de schrijver, dat hij daarop zijn licht laat vallen.

(In ons volgend nummer zullen wij korte uittreksels uit dit boek brengen).

De tractoren veroveren het dorp

VERENIGING NEDERLAND-POLEN

Comité van Aanbeveling:

Prof. Dr. B. Becker, Amsterdam
J. H. Cohen Stuart, Bussum
Mr. H. Cost Budde, Voorburg
Mr. S. Davids, Amsterdam
Mr. P. E. Eldering, Amsterdam
J. D. L. Le Febvre, Laren N.H.
Prof. Dr. J. A. van Hamel, Baarn
Ed. Hoornik, Amsterdam
W. Huisman, litt. slav. dra., 's-Gravenhage
B. Jelgersma, Amsterdam
H. Ch. G. J. van der Mandere, 's-Gravenhage
Jan H. de Groot, Arnhem
Prof. Dr. R. van der Meulen, Leiden
Mr. W. M. van Meurs-van der Burg, A'dam
Mevr. Dr. E. E. Prins-de Jong, Leiden
Mevr. Mr. I. E. Prins-Willekes Mac-Donald, Amsterdam
H. M. van Randwijk, Amsterdam
Ir. J. W. Rodenko, 's-Gravenhage
Henriette Roland Holst van der Schalk, Overveen
Prof. Dr. Jan Romein, Amsterdam
Mevr. Dr. Annie Romein—Verschoor, A'dam.
Jhr. W. J. H. B. Sandberg
P. J. J. Verlooy, Leiden
Victor E. van Vriesland, Amsterdam
Dr. L. P. Walburgh Schmidt, Oegstgeest
M. J. Wentinck, 's-Gravenhage
Prof. Dr. W. F. Wertheim, Amsterdam
Sam de Wolf, Amsterdam